

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (KMÜ EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Araştırma Makalesi
Kabul Tarihi: 15 Ağustos 2022

Gönderim Tarihi: 31 Mayıs 2022
Yayımlanma Tarihi: 30 Aralık 2022

Atıf Künyesi: Kapar, M. (2022). Diplomatik Münasebetler Açısından Hz. Muhammed'e Gelen Elçilerin Geliş Nedenleri ve Görüşmeler Esnasındaki Tutumları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 156-168.

DOI: <https://doi.org/10.47948/efad.1123943>

DİPLOMATİK MÜNASEBETLER AÇISINDAN HZ. MUHAMMED'E GELEN ELÇİLERİN GELİŞ NEDENLERİ VE GÖRÜŞMELER ESNASINDAKİ TUTUMLARI

Mehmet Ali KAPAR*

Öz

İslam devletleri dış politikalarını belirlerken Hz. Muhammed'in temellerini atmış olduğu İslam devletini oluştururken izlemiş olduğu temel siyasetini ve diplomatik ilişkilerini iyi anlamaları gerekmektedir. Hz. Muhammed'in Hicret'inin akabinde şekillenmeye başlayan İslam devleti, siyasî, askerî ve içtimaî başarılar elde etmiştir. Bu başarıların sonucunda da Resulullah, daha rahat hareket ederek Arabistan yarımadasının en uç noktalarına kadar irtibata geçebilmiş, hatta Doğu Roma İmparatorluğu başta olmak üzere diğer büyük devletlerle de diplomatik temaslarda bulunabilmiştir. Bu temaslara kısa süre sonra meyvelerini vermeye başlamış ve başta Arabistan geneli olmak üzere pek çok coğrafyadan kabile ya da devlet temsilcileri Hz. Peygamber'i ziyarete gelmişlerdir. Böylelikle İslam Diploması geleneğinin de temelleri atılmıştır. Fakat bu gelen heyetlerin Resulullah'ı ziyaret amaçları farklılıklar göstermektedir ve geliş amaçlarını tek bir nedene bağlamak mümkün değildir. Temel nedenler; Resulullah'ı tanımak, İslam'a girmek, daha önceden Müslüman olanlar için İslam'a girişlerini bildirerek tabiiyetlerini sunmak ve antlaşmalar imzalamaktır. Bunların yanı sıra iktisadî nedenlerle gelenler bulunduğu gibi, siyasî münasebet kurmak, esirlerini kurtarmak, suikast tertip etmek gibi amaçlarla gelenler de mevcuttur. Ehl-i Kitap ise genel olarak antlaşma yapmak ve tabiiyet bildirmek amaçlı heyet göndermiştir. Fakat bu genellemelerin yanı sıra heyetlerin gelişlerini tetikleyen diğer etkenler de bulunmaktadır. Çalışmada Hz. Peygamber'in kendisine gelen heyetlerle görüşmeleri ekseninde heyetlerin talepleri, onlarla görüşmeler esnasındaki hem Hz. Peygamber'in üslubu hem de heyetlerin tutumları ve yaşanan gelişmeler ortaya konulacaktır. Ayrıca çalışmada Hz. Peygamber'e gelen heyetlerin geliş amaçları ve görüşmeler esnasındaki tutumları dönem kaynakları çerçevesinde ele alınarak geliş amaçları kategorilere ayrılıp karşılaştırmalar yapılarak ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Diploması, İslam Devleti, Heyetler, Hz. Muhammed.

The Reasons for the Ambassadors Come to the Prophet Muhammad in Terms of Diplomatic Relations and Their Attitudes during the Meetings

Abstract

In order for Islamic States to determine their foreign policies, they need to understand the basic policy and diplomatic relations that they followed while forming the Islamic State, on which the Prophet of Islam Muhammad laid the foundations. The Islamic state, which started to take shape after the Migration of Hz. Muhammad achieved political, military and social successes. As a

* Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı, Karaman/Türkiye. E-posta: mkapar78@gmail.com, Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-7812-1406>.

result of these successes, the prophet was able to move more easily to the extremes of the Arabian Peninsula and even to have diplomatic contacts with other major states, especially the Eastern Roman Empire. These contacts soon began to bear fruit and representatives of tribes or states from many geographies, especially in Arabia, came to visit the Prophet. Thus, the foundations of the Islamic Diplomacy tradition were laid. However, the purpose of these delegations to visit the Prophet differs and it is not possible to attribute their purpose of visit to a single reason. The main reasons are; To know the Prophet, to enter Islam, to declare their entry into Islam for those who were previously Muslims, to present their naturalty and to sign treaties. In addition to these, there are those who come for economic reasons, as well as for the purposes of establishing political relations, rescuing their captives, and plotting an assassination. The People of the Book, on the other hand, sent a delegation for making a collective agreement and nationality. However, in addition to these generalizations, there are other factors that trigger the arrival of the delegations. In the study, on the axis of the Prophet's meetings with the delegations that came to him, the demands of the delegations, both the Prophet's style during the meetings with them, the style of the delegations, and the solution methods will be revealed. In the study, in the axis of the Prophet's meetings with the delegations that came to him, the demands of the delegations, both during the meetings with them and the style of the Prophet, as well as the attitudes of the delegations and the developments, will be revealed.

Keywords: Islamic History, Diplomacy, Islamic State, Delegations, Prophet Mohammed.

Giriş

Savaş olgusunun insanlık tarihindeki ilk toplumsal örgütlenmelerin ortaya çıkışından itibaren var olduğu düşünülebilir. Savaşın zıddı ise barıştır ve barışı tesis etmede en önemli rolü kuşkusuz yöneticiler ya da savaşın tarafları arasında bağlantıyı kurmada temel aktör olan elçiler ve heyetler oynarlar. Yine devletlerarasında gerçekleşen sorunlu ilişkilerde anlaşmalar önem itibariyle savaşlardan sonra ikinci sırada yer alırlar. Bu anlaşmalar günümüzde olduğu gibi geçmişte de daha çok elçiler vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu söylenenlerden hareketle tarihî seyir içinde toplumların kaderini savaşlar ve barışlar tayin etmiştir, dolayısıyla anlaşmaları yürüten elçiler de insanlık tarihini etkileyen kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır diyebiliriz.

Her ne kadar günümüzde gelişen teknolojiler ile mesafeler kısalmakta hatta ortadan kalkmaktaysa ve de sınırlar sadece haritalar üzerinde kalmaktaysa da toplumların giderek kalabalıklaşması ve mevcut devletlerin sayısının artması, kaynakların yetersiz hale gelmesi gibi nedenlerle barışın kalıcı hale getirilmesi zorlaşmaktadır. Bu noktada uluslararası ilişkiler ve diplomasi giderek önem kazanmaktadır. Günümüzde dünya üzerinde en karışık olan coğrafyaların başında Ortadoğu yani İslam coğrafyası gelmektedir. Bu coğrafyadaki Müslüman devletler, gayrimüslim devletlerle savaştıkları gibi kendi aralarında da sürekli savaş halindedir. Bu sorunun altında yatan etkenlerden birisi de karşılıklı iletişim eksikliği olduğu görülmektedir. Sürekli kendi aralarında çatışmaların altında birbirlerine olan tarihi husumetlerin yanı sıra dış etkenler ile bu dış etkenlerin yanlış yönlendirilmeleri ve yine bu yönlendirilmeler esnasında bir diğerini anlamak için çabanın gösterilmemesi ana etkindir. Çözüm yolu ise İslam Peygamberinin temellerini atmış olduğu İslam devletini oluştururken izlemiş olduğu temel siyaset ve diplomatik ilişkilerin iyi anlaşılmasıdır. Bu noktada hayatlarının her aşamasında Peygamberinin yolunu takip etmekle mükellef olan Müslümanların onun diplomasisini iyi anlamalıdır. Bu noktada heyetlerin Hz. Peygamber'e geliş nedenlerinin bilinmesinin, günümüzde de diplomatik ilişkilerin kurulmasında bir örneklik teşkil edeceğini düşünmekteyiz. Zira her ne kadar zaman dilimleri farklı olsa da devletler ya da toplumlar arasındaki problemler benzerlik göstermektedir.

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere nasıl günümüzde İslam toplumlarının arasındaki temel sorunlardan birisi geçmişe dayanan hesaplaşmalar ise Hz. Peygamber'in İslamiyet'i ilk yaymaya başladığı Arap toplumunda da kabileler arasında büyük ve köklü düşmanlıklar vardı. Kabile arası rekabetler hayatın her alanında olmakta, anlaşma yolu tutulmadığı takdirde yıllarca süren savaşlar ve kan davaları olabilmekteydi. Bu konuda en bariz örnek Ficâr Savaşları olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam'dan önce bazı Arap kabileleri arasında haram aylarda cereyan eden bu savaşlar uzun yıllar sürmekte ve pek çok insan ölmekteydi (Bak. Algül, 1996: 52; Şulul, 2016: 111-131). Hz. Peygamber başta Ficâr Savaşları gibi yıllar süren husumetleri özellikle asabiyet ve kan davası gibi yasaklayarak, süre gelen bu düşmanlıkları dinî ve diplomatik yollarla sulha ulaştırarak sonlandırmıştır. Günümüzde de Hz. Peygamber'in bu yöntemleri iyice tetkik edip araştırılmalı, yöntemler ortaya konularak İslam dünyası içerisindeki sorunların çözümünde

rehber olarak alınmalıdır. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in kendisine gelen heyetlerle görüşmeleri ekseninde, heyetlerin talepleri, onlarla görüşmeler esnasındaki hem Hz. Peygamber'in hem de heyetlerin üslubu gibi konular ortaya konulmuştur.

1. Diplomasinin Doğuşu ve İslamiyet Öncesinde Araplarda Diplomatik Gelenek

Uluslararası ilişkilerin barışçıl yol ve araçlarla yürütülme sanatı olarak tanımlanabilecek olan diplomasi, devletlerarasındaki ilişkilerin görüşmeler yoluyla yürütülmesidir. Diplomasinin tarihte ilk içtimaî örgütlenmelerin görülmeye başladığı dönemle birlikte ortaya çıktığı düşünülmektedir. (Hüner, 1995: 13; Nicolson, 1954: 2) Zaman zaman birbirine karıştırılan diplomasi ile dış politika bir bütünün parçalarıdır ve bu iki kavramı birbirinden ayrı düşünmenin imkânı yoktur. Diplomasi, dış politikanın gerçekleştirilmesine yönelik araçların yöntemleri ve diğer pratik önlemlerin bütünüdür (Tuncer, 1984: 50). Diplomatik ilişkilerde Araplar, devletin temsilcisine ve diplomatik heyetin başkanına "sefir/elçi", heyetin tamamına ise "sefâret" terimini kullanmaktadırlar. Sefirin görevi elçiyi gönderenle gönderilen arasında irtibatı sağlamaktır. Resulullah krallara, beylere, kabile başkanlarına gönderdiği kişilere "sefir" terimini kullanılmıştır (Fetlavi, 2014: 70).

Hz. Peygamber'in diplomatik münasebetlerine geçmeden önce Arap yarımadasında uygulanan Arap siyasî yapılanmasının tahlil edilmesi gereklidir. Arap toplumunda öncelikli olarak "kabile" ve "kabilecilik" iyi anlaşılmalıdır (Demircan, 2015: 49). İslam öncesi Arabistan'da temel siyasî yapı kabile denilen bağımsız oluşumlara dayanmaktaydı. Her kabile birbirinden bağımsızdı ve diğer kabile düzenlerinden farklılık gösterirdi (Brockelmann, 1964: 4). Bu bağımsız yapının bir sonucu olarak kabileler birbirlerine "karşılıklı iki devlet" gibi hitap ederlerdi. Anlaşmazlıkları giderilmesinde direk ilişkiler kurulduğu gibi arabulucular ya da hakemler vasıtasıyla görüşmeler yaparlardı. Bunun için de bazı özel yetkili kişiler belirlemişlerdi. Bu kişiler diplomatik beceri ve kabileler arası anlaşmazlıkları çözme yetenekleriyle tanınmış kişilerdi. Eksem b. Sayfi, Hâcib b. Zürâre et-Temîmi, Hâris b. Abdeti'l Bekrî Abdulmuttalib b. Hâim ve Ömer b. Hattab bu konuda öne çıkan isimlerdi (Hamidullah, 2011: 851; Şimşir, 2011: 258). Bu kişiler *Mele* olarak adlandırılan Kabile Büyüklüğü Hükümeti'nin diğer kabileler ile ilişkilerini yürüten kişilerdi.

Dâru'n-Nedve ise Mekke şehir meclisiydi. Bu meclisin işlevine yönelik önemli bir örnek Mekkelilerin Yemen bölgesiyle olan münasebetlerini daha da kuvvetlendirmek istedikleri zaman görülmüştü. Fil Vakası'ndan yaklaşık beş yıl kadar sonra Seyf b. Zûyezen'in Habeşlilerin Yemen'i işgalinden kurtarması üzerine çeşitli şehir ve bölgelerden gelen temsilciler onu tebrik etti, birçok şair onun hakkında şiirler söyledi. Mekkeliler de Abdulmuttalib b. Hâşim, Ümeyye b. Abd Şems, Abdullah b. Cüd'ân ve Hz. Ömer'in üçüncü göbekten dedesi Riyâh'ı tebrik için göndermişlerdi (Ezrakî, 1403/1983: 148-160; Taberî, 1326: 2/945-958; Fayda, 2009, 37/29;). Görüşmeler esnasında heyet adına konuşan isim genellikle Abdulmuttalib olduğuna göre heyetin başkanının da o olduğu söylenebilir. Abdulmuttalib, Zûyezen'in başarısından duyduğu memnuniyeti dile getirmiş, Zûyezen de bu heyeti içtenlikle karşılayıp misafir etmiş, iltifatlar ederek onlara pahalı hediyeler vermişti. Heyet üyeleri, kralın misafiri olarak bir ayı aşkın süre Yemen'de kalmışlar ve ardından bizzat Zûyezen tarafından uğurlanmışlardı (İbn Abdürabbih, 1404: 2/35; Mes'ûdî, 1408: 2/84; Hamidullah, 2011: 849-850).

Medine'de ise merkezî bir otorite yoktu ve şehir ortak bir lider etrafında da yönetilmemekteydi. Toplum iki ana gruba ayrılmıştı. Araplar Evs ve Hazrec isimli iki kabile halinde yaşıyorlar ve bu kabileler birbirlerine karşı düşmanlık besliyorlardı. Çözüm bulabilmek için bir ara Evs ve Hazrec kabileleri ortak bir otorite etrafında birleşmek istemişlerse de şiddetli rekabet yüzünden başarısız olmuşlardı. Bundan sonra orta bir yol bularak Evs'ten bir emir, Hazrec'den bir emir seçmeyi ve müştereken, sırayla veya birer yıl dönüşüm ile görev yapmasını düşünmüşler fakat bu düşünceyi de uygulamaya koyamamışlardı. Kaynaklar, Medine'de, Mekke'deki Dâru'n-Nedve gibi bir kuruluşun varlığından bahsetmemektedir. Evs ve Hazrec arasındaki şiddetli rekabet olması ortak bir meclis oluşmasına imkân vermemiş olmalıdır. Abdullah b. Übey'i ortak başkan olarak seçme teşebbüsleri de Hz. Peygamber'in Medine'ye hicreti ile uygulanmadan sona ermişti. Diğer grup olan Yahudiler ise Kaynuka, Nadîr ve Kurayza olarak ayrı mahallelerde ikamet

etmekteydiler. Bu iki farklı etnik grup arasında çoğu zaman ciddi anlaşmazlıklar meydana gelirdi (İbn Hişâm, t.s.: 2/238; Ahmed b. Hanbel, 1969; Sarıçam, 1999: 2/203).

İslam öncesi Arap toplumunda sözlü hukuk hâkimdi ve yazılı bir hukuka göre hareket etmezlerdi. Bunun bir sonucu olarak aşağıda Hz. Peygamber'in icraatlarında da görüleceği üzere elçi dokunulmazlığına büyük önem verilirdi. Cahiliye Arapları, onları masum kabul edip her türlü tecavüzdten korurlardı. Ticaret ve Hac nedeniyle gelenler başta olmak üzere yabancılara misafirperverlik göstermek, Mekkelilerin üzerinde titizlikle durdukları bir gelenektir. (Serahsî, 1414/1993: 10/63-64)

İlaf ise Arapların dışarıya açılmalarını sağladı. Arabistan'da baş gösteren kıtlık nedeniyle Arapların komşu ülkeler ile ticari antlaşmalar yapma yoluna gitmeleri neticesinde ortaya çıkan îlaf olgusu ile iktisadî yönden güçlenen tacirler değişik ülke ve milletleri tanıdılar. Hatta Hz. Peygamber'in dedesi Hâşim, Doğu Roma ve Habeş krallarına, amcalarından Muttalib Yemen ve diğer amcası Nevfel Irak'a giderek bu ülkelerin sınırları içerisinde serbest ticaret yapabilmek için antlaşmalar imzalamışlardı. Sonraki dönemlerde ise imzalanan bu antlaşmalar yenilenerek devam ettirilmiştir. Antlaşmalar sayesinde söz konusu yerlerle bir nevi ticari hayata bağlı diplomatik ilişkiler kurulmuştur (İbn Sa'd, 2015: I/64-66; Belâzurî, 1417/1996: I/65;).

Tüm bu bilgiler ışığında söylenebilir ki: yoğun bir ticari yaşam süren Araplar, ticari birikimleri sayesinde uluslararası ilişkilerde hatırı sayılır bir deneyim sahibi olmuşlar, kendilerinden sonra gelen nesillere zengin bir diplomatik gelenek bırakmışlardı. İslam öncesi Araplar, yabancı devlet ve diğer kabilelerle ilişkiler kurmak amacıyla elçiler göndermiş, gelen elçileri kabul etmiş, onlarla çeşitli antlaşmalar yapmış ve bütün bunların neticesinde zengin bir diplomatik birikime sahip olmuşlardı. Hz. Peygamber'in uygulamalarında da sık sık şahit olunacağı üzere gönderilen ve kabul edilen elçilere hediyeler sunmak, gelen elçileri nezaket kuralları içinde misafir etmek, onlara ikramlarda bulunmak, özellikle elçileri dokunulmaz kılmak gibi birtakım diplomatik teamüller, Cahiliye Dönemi Arap geleneğinde de mevcuttu. Ayrıca başta hacılara iyi davranmak olmak üzere Mekke'ye gelen yabancılara misafirperverlik gösterme konusu Arapların hassas oldukları konulardandı.

Sürekli bir diplomatik temsilci bulundurma geleneği olmayan Cahiliye Arap topluluklarında temsil görevi sürekli bir kabilenin üzerinde olmayıp zamanla değişebilmekteydi. Örneğin Mekke şehir devletinin sifâre görevi Adiy kabilesi tarafından yürütülmekteydi. Kabileler arasında bir anlaşmazlık çıkması durumunda karşı tarafa elçi olarak Adiy kabilesinden görevli bir temsilci gönderilir, onun yaptığı görüşmeler sonucunda elde ettiği bilgilere ve edindiği görüşe göre hareket edilirdi. Doğal olarak her hangi bir anlaşmazlık durumunda ve anlaşmazlığın çözümünde bu kabile etkin olurdu. Onların verdiği kararlar diğer kabileler tarafından da bağlayıcı kabul edilirdi. Hz. Ömer Adiy kabilesine mensuptu ve İslamiyet'i kabul etmeden önce kabilesi adına da sifâret görevini yerine getirirdi. Onun sefir olarak seçilmesinde muhakkak okuma yazma bilmesi ve diplomatik bir birikime sahip olması temel etkendi. Hz. Ömer'in Müslüman olması üzerine Müşrikler görevi devam ettirmesini istememişler ve Sehm kabilesi sifâre görevini üstlenmişti. Örneğin M 615 yılında Habeş Kralı Necâşî'ye gönderilen heyetin başkanı Sehm kabilesinden Amr b. Âs'tı (Ahmed b. Hanbel, 1969: I/202-203; İbn Hişâm, t.s., I/357-362; Beyhakî, 1405: II/301-304; Ebû Nuaym el-İsfahâni, 1406/1986: I/247-250; Zehebî, 1974: 191-192).

2. Hz. Muhammed'e Gelen Temsilcilerin Geliş Nedenleri ve Görüşme Konuları

Hz. Peygamber, peygamberliğinin ilk dönemlerinden itibaren karşılaştığı kabile ve milletlerden herkese İslam'ı tebliğ etmiş ve Hicret'in akabinde Medine'de İslam Devleti'nin temellerini atması ile bu görüşmeler sistematik hâle gelmiştir. Mekke Dönemi'nde siyasal bir yapılanma yoktu ve kanaatimizce bu dönemde ilişkiler daha çok bireyseldi. Bunlardan ancak üç görüşme diplomatik statü içerisine alınabilir. Medine Dönemi'nde ise Hz. Peygamber İslam devletinin oluşum süreci içerisinde yirmi biri Senetü'l-Vüfûd'dan önce ve elli sekizi Senetü'l-Vüfûd'da olmak üzere toplam yetmiş dokuz temsilcilik heyeti ile görüşmüştür. Bireysel görüşmeler sayılmazsa Mekke ve Medine Dönemi'nde kavmini temsilen gelen temsilciler ile Resulullah seksen iki ayrı görüşme gerçekleştirmiştir. (bak. Kapar, 2016: 10 vd.) Ayrıca aynı milletten farklı zamanlarda, ayrı ayrı grupların geldiği de düşünülürse Hz. Peygamber heyetler ile yüzün

üzerinde görüşme gerçekleştirmiştir. Bütün bu görüşmelerde İslam diplomasi geleneğinin temelleri atılmış, İslam milletler hukuku oluşturulmuştur. Bu açıdan günümüz İslam Devletlerinin de beynelmilel ilişkilerini İslami bir anlayış içerisinde sürdürebilmeleri için, Hz. Peygamber'in heyetler ile yaptığı görüşmeleri iyi derecede bilmeleri gerekmektedir (Hz. Peygamber'e gelen heyetlerin yapısı ile ilgili olarak bak. Kapar, 2017).

Hz. Peygamber'e gelen heyetlerin geliş amaçlarını tek bir nedene bağlamak mümkün değildir. Temel nedenler; Resulullah'ı tanımak, İslam'a girmek, daha önceden Müslüman olanlar için İslam'a girişlerini bildirerek tabiiyetlerini sunmak ve antlaşmalar imzalamaktır. Bunların yanı sıra iktisadî nedenlerle gelenler bulunduğu gibi, siyasî münasebet kurmak, esirlerini kurtarmak, suikast tertip etmek gibi amaçlarla gelenler de mevcuttur. Ehl-i Kitap ise genel olarak antlaşma yapmak ve tabiiyet bildirmek amaçlı heyet göndermiştir. Yine rivayetlerden anlaşıldığına göre kurak bir yıl olan Hicri 9. yılda, kuraklık ve kıtlık nedeniyle yıpranan kabileler, maddî ve manevî yardım talep etmek amaçlı heyet göndermişlerdir. Fakat bu genellemelerin yanı sıra heyetlerin gelişlerini tetikleyen diğer etkenler de bulunmaktadır. Yine Müslümanların yaptıkları savaşlarda aldıkları önemli galibiyetlerin ve Mekke'nin fethi sebebiyle Hac ibadetinin Müslümanların kontrolüne geçmesi gibi farklı sebeplerin yanı sıra kabilelerin İslam devletine katılmayı tercih etmeleri ve kendilerini buna mecbur hissetmeleri gibi nedenler de Resulullah'a heyet göndermelerinde etkindir. Heyetler ve heyetleri gönderen kabilelerin birçoğunda da bu psikoloji hâkimdir.

Belirttiğimiz üzere Hz. Muhammed'in Mekke döneminde diplomatik münasebet olarak ele alınabilecek faaliyeti olduğunu söylemek biraz zordur. Yapılan görüşmeler daha çok siyasî veya belirli bir otoriteyi temsilen değil misafir niteliğindedir. Bu kişiler, Mekke'de kurulan panayırlarda ticaret maksatlı olarak bulunanlar ile hac ibadeti yapmak için Mekke'ye gelenlerdir. İslam davetine icabet etmeleri sonucu bundan sonra elçilik vazifesi üstlenmeleri suretiyle elçilik statüsü kazananlar da mevcuttur. Mekke'ye hac maksadıyla gelmelerine rağmen Akabe görüşmelerinin ardından Müslüman olan Medine temsilcileri ile Mekke'ye bir iş için gelen Tufeyl b. Amr ed-Devsî gibileri de bu gruptandır. Yine Hanif dinine benzer şekilde ibadet edip Hz. Peygamber'in haberini aldıktan sonra gelen Ebû Zer el-Gıfârî de, Resulullah'ı tanıma ve tabiiyet maksadı ile Mekke'ye gelmiş, daha sonra elçilik vazifesi üstlenmiştir. Bu dönemde Habeş Hristiyanlık heyetinin geldiğine dair bazı rivayetler varsa da tartışmalıdır (İbn İshâk, 2012: 284-285; Tartışmalar için bak. Kapar, 2017: 49 vd.).

2.1. İslamlaşma, Tabiiyet, Tanıma ve Sıhriyet Kurma

Hz Peygamber'e gelen diplomatik temsilcilerin geliş nedenlerinin başında İslamlaşma ve tabiiyet bildirmek ön plana çıkmaktadır. Kabilelerin İslamlaşması ve Medine İslam Devleti ile siyasî münasebetlerin başlaması Mekke'nin Fethi ile gerçek ivmesini kazanmıştır. Zâdu'l-Meâd'de de belirtildiği gibi 9/631 yılına gelindiğinde Resulullah birçok beldede hakimiyet kurmuş ve çoğunluğu itaat altına alınmıştı (İbn Kayyim el-Cevziyye, 1988: IV/197-198).

İslamlaşma da geciken ve henüz Müslüman olmayan bütün kabileler, Kureyş'i ve Mekke'nin fethini bekliyorlardı. Örneğin Cerm kabilesi, Mekke'nin fethine kadar Müslüman olmamakta ısrar etmiş fakat bu esnada gelip geçen kervanlardan da Resulullah ile ilgili haberleri ve gelişmeleri dikkatle takip etmeye çalışmışlardı. Gelişmelerden haberdar olmalarına rağmen "Bekleyin, eğer O kavmine karşı galip gelirse doğru söyleyen biridir ve peygamberdir" demekteydiler ve birçok kabilenin yaptığı gibi uzaktan takip ederek beklemeyi tercih etmişlerdi. Mekke fethedilip herkes İslam'a girmek için yarışa girdiği sırada, bekledikleri fethin gerçekleşmesi üzerine bu kabileden Amr b. Seleme'nin babası da, kabilesinin Müslüman olduğunu bildirmek üzere Resulullah'a gelmişti (İbn Sa'd, 2015: I/322, Ahmed b. Hanbel, 1969: V/30; IX/86-89; Uğur, 1991: 91). Bu psikolojiyi göstermesi açısından diğer bir örnek de Gassân kabilesine aittir. Bu kabileden üç kişi, Medine'de buldukları bir esnada Medine'ye gelen heyetlere şahit olmuşlar, bunların çokluğu karşısında kendi kendilerine "Bütün Arap heyetleri İslam'ı tasdik etmişler (vah bize), Arapların en kötüsü biz miyiz?" diyerek hayıflanmışlar, ardından Resulullah'ın yanına giderek O'nu (sav) tasdik edip Müslüman olmuşlardı (Halebî, 1964, III/277; İbn Kayyim el-Cevziyye, 1988: IV/211; İbn Sa'd, 2015: 1/324, 2/25; Nuveyrî, 1423: 18/90; Şâmî, 1414/1993: VI-335; Zurkânî, 1417/1996: IV-61). Benî Temîm kabilesi ise değişen şartlar ve gelişen yeni olaylar sonucunda İslamiyet'i kabul ederek diğer Arap

kabileleri gibi Hz. Peygamber'in liderliğindeki Medine'nin siyasî otoritesine boyun eğmiş ve tabiiyet bildirmişlerdir (Yekeler, 2014: 67-72).

Resulullah'ın Medine'ye hicretinin ardından Müslim ve gayrimüslim unsurlar arasında barışı tesis ederek İslam Devleti'nin temellerini atması, çevredeki diğer Arap kabileleri başta olmak üzere, uzak ve yakın birçok siyasî oluşumun dikkatini çekmiştir. Ortaya çıkan bu yeni oluşum ile antlaşma yapmak ve siyasî münasebetler kurmak maksadıyla birçok kabile, temsilcilerini Medine'ye, Hz. Peygamber'e göndermiştir. Kabileler bu şekilde hem gittikçe güçlenen İslam Devleti'ni karşılıklarına almamış hem de düşmanları olan ve henüz o dönemde Müslüman olmamış olan bu kabilelere karşı da güçlü bir müttefik kazanmış oluyorlardı. Bu kabilelerden bir kısmı, görüşmelerin sonucunda hem antlaşma imzalamışlar hem de Müslüman olmuşlardır. Fakat dostluk ve saldırmazlık antlaşması imzalayarak o an için İslam'a girmeden memleketlerine dönenler de olmuştur.

Hicret'in akabinde Medine'ye gelen Cüheyne kabilesine ait ilk heyet, sadece antlaşma imzalayarak memleketlerine dönmüştür. Yine bu kabilenin hem Mekkeliler hem de Müslümanlar ile dostluğu bulunan reisi Mecdî b. Amr, daha önce yapılan bu dostluk antlaşmasını pekiştirmek için tekrar elçi olarak Medine'ye gelmiştir.(Vâkıdî, 2014, I/56) Eşcâ kabilesi ise Hendek yılında yüz kişilik savaşı bir kabile hâlinde Medine'ye gelmiş ve bu kabile üyeleri ile bir antlaşma yapılmıştır (İbn Sa'd, 2015: 1/293-294).

Arap kabilelerinin, Hz. Peygamber'e elçilik heyeti göndermesinin asıl mantığı ise Müslüman olanlar için İslamlaşmalarını bildirmek, diğerleri için ise Resulullah ile bizzat görüşüp yakından tanımak ve yarımada'daki kabilelere peyderpey hâkim olmaya başlayan bu yeni devlete tabiiyetlerini bildirmek, görüşmelerin olumlu geçmesi hâlinde bu yeni devletle dostluk kurmaktır. Arap yarımadasında çıkan bu yeni otoriteye boyun eğmenin kendi menfaatlerine olduğunu ve İslam Devleti'nin hâkimiyetini kabul etmemeleri hâlinde üzerlerine bir sefer düzenleneceğini düşünen kabileler, Senetü'l-Vüfûd (9/631) denilen yılda adeta bir yağmur hâlinde Medine'ye akın etmişlerdir. Örneğin, Benî Esediler görüşmeler için geldiklerinde liderleri olan Hadrâmi b. Âmir üzerlerine asker gönderilmediği halde bir kıtlık yılında kalkıp geldiklerini söyleyerek geliş maksatlarının tabiiyet olduğunu belirtmiş, görüşmelerin ardından da hep birlikte Müslüman olarak Resulullah'a biat etmişlerdir (İbn Sa'd, 2015: 1/280; İbn Seyyidi'n-Nâs, 1414/1993: II/250; Nuveyrî, 1423: 18/20; Şâmî, 1414/1993: 6/225; Bolelli, 1997: 310;). Bu şekilde tabiiyet bildirmek için harekete geçen birçok kabile olduğu görülmektedir.

Benî Süleymlerden gelen bin kişilik kabile (İbn Sa'd, 2015: 1/294; Şâmî, 1414/1993: 6/291-93) Müzeyne'den (Şâmî, 1414/1993: VI/354) ve yine Devslilerden gelen dört yüzer kişilik heyetler ile Cüzâmların idarecisi Ferve b. Amr b. en-Nâfire'nin elçisi Mes'ud b. Sa'd (İbn Hişâm, t.s., 4/328-329; İbn Sa'd, 2015: 1/339, 9/441; Kastallânî, t.s., 2/147; Diyârbekrî, t.y., 2/147; İbn Hacer, 2010: 4/32-33; İbn Kayyım el-Cevziyye, 1988: 4/192-193;) ve diğer birçok heyet aynı düşünce ile hareket etmiştir. 9/631 senesinde, Tüçiblerden gelen on üç kişilik heyet, yanlarına zekâtlarını da almış olarak Medine'ye gelmişler, hem İslamiyet'i kabul ettiklerini Hz. Peygamber'e bildirmişler hem de tabiiyetlerini sunmuşlardır (İbn Sa'd, 2015: 1/310; İbn Kayyım el-Cevziyye, 1988: 4/196-197; İbn Seyyidi'n-Nâs, 1414/1993: 2/246-247).

Murâd kabilesinin Medine'ye geliş nedeni ise farklılık arz etmektedir. Rivayetlere göre İslamiyet'in zuhurundan az önce taptıkları Yağus putu yüzünden Hemdân kabilesiyle çok şiddetli bir savaş yapmışlardı. Rezm (Redm) Günü diye meşhur olan bu savaşta, Murâdlılar büyük kayıplar vererek mağlup olmuşlar ve Kinde krallarından yardım istemişlerdi. Fakat istedikleri yardımı elde edemeyen Murâd kabilesi reisi Ferve b. Müseyk el-Murâdî, Kinde krallarından ayrılarak Murâd kabilesinden bir heyetle birlikte 10/632 yılında Hz. Muhammed'e tâbi olmak üzere Medine'ye gelmiştir (Fayda, 1982: 58-59; İbn Hişâm, t.s., 4/228; İbn Sa'd, 2015: 6/254).

Bir peygamberin ortaya çıktığı ve civar kabileler üzerinde üstünlük kurmaya başlamış olduğu haberi malum olduğu üzere gerek Arap yarımadasındaki kabileler üzerinde gerekse civar ülkelerde bir heyecan oluşturmuştur. Buna bağlı olarak da o dönemde bir peygamberin geleceğini bekleyen kişiler ve kabileler; bu durumu tahlil etmek, merak duygularını bastırmak ve doğruluğunu teyit ettikten sonra da davet ettiği dine girme amacıyla heyet göndermişlerdir. Örneğin, Hz. Muhammed'in peygamberlik haberi Zübeyd kabilesine ulaşınca Amr b. Ma'dikerib yanına kavminden dokuz kişiyi alarak Medine'ye gelmişti.(İbn Hişâm, t.s.: 4/230; İbn Sa'd, 2015: 1/314-315; İbn Abdülber en-Nemerî, 1413/1992, 3/1202; İbnü'l-Esîr,

t.s, 4/273) Yine yukarıda belirttiğimiz üzere Cüheyne heyeti, Hz. Peygamber'in Medine'ye geldiğini duyunca O'nu (sav) tanımak ve bir antlaşma imzalamak amacıyla heyet göndermiştir (Hamidullah, 2011: 361).

Dımâm b. Sa'lebe gibi kişiler Hz. Peygamber'in haberini duymuşlar, kavimleri adına Medine'ye gelerek önce İslam dini hakkında sorular sorup cevaplar almışlar, bu sırada Resulullah'ı tanımışlar ve nihayetinde Müslüman olarak hem kendileri adına hem de kavimleri adına biat etmişlerdir (Ahmed b. Hanbel, 1969: 1/264-265; Buhârî, 1422/2001, "İlim", 6; Ebû Dâvûd, t.y., "Salât", 23; İbn Hişâm, t.s., 4/573; İbn Sa'd, 2015: 1/286, 5/195-196; Müslim, 1374-75/1955-56, "İman"10; Tirmizî, t.y.: "Zekât", 2, t.y., "Zekât", 2; Zehebî, 1974: 4/400-402; Yardım, 1994: 273).

2.2. Korku

Gatafân kabilesinin bir kolu olan Eşcâ ve Âmir b. İkrime kabileleri, kervan yolları üzerinde ikamet edip yolcu ve tacirlerin kendi bölgelerinden geçerken yaptıkları alışverişle maişetlerini sağlıyorlardı. Hz. Peygamber, kuzeye giden Mekke kervanlarına İslam'ın hâkim olduğu bölgelerden geçmelerini yasaklayınca, bu durum ismi geçen kabileler için ciddi bir sorun teşkil etmeye başlamış ve bunun üzerine bu kabile üyeleri Medine'ye heyetler göndererek Müslümanlarla birçok antlaşma yapmışlardır. Ayrıca üzerlerine düzenlenen seriyyelerden özellikle iktisadî anlamda ciddi zarar gören ve başka çare kalmadığını anlayan Benî Sa'lebe ve müttetikleri gibi kabileler de itaatlerini arz etmek için elçiler göndermiştir (İbn Sa'd, 2015: 1/286). Yine Zeyd b. Hârise komutasında gerçekleşen Fezâre Seriyyesi ile büyük darbe alan Fezâreliler, ilk önce antlaşma imzalayarak Mekke'nin Fethi'ne ve Huneyn Gazvesi'ne katılmışlar, ardından Müellefe-i Kulûb'dan sayılmışlardır. Bunların ardından da 9/631 yılında heyet göndererek bu kabile üyeleri Müslüman olmuştur (İbn Sa'd, 2015: 1/284-285; İbn Seyyidi'n-Nâs, 1414/1993: 2/249).

Üzerlerine seferler düzenlenerek bir hayli yıpratılmış olan Benî Mürre mensupları da kısa bir süre sonra Medine'ye heyet göndererek tabiiyetlerini bildirmiştir (İbn Sa'd, 2015: 2/129-130; Vâkıdî, 2014, 2/380-384; Algül, 2006: 52) . İslam'a düşmanlığı ile tanınan Benî Muhârib'e karşı, Züemer ve Zâtürrika Gazveleri düzenlenmiş, Benî Kurata Seriyyesi'nde de yine Muhâribler ile çarpışılmıştı. Aynı yıl Ebû Ubeyde b. Cerrah kumandasındaki birlikler, Benî Muhârib ve müttetikleri ile mücadele etmişlerdir. Bütün bunlardan sonra Muhârib heyeti 10/632 senesinde, Veda Haccı sırasında on kişilik bir grup olarak Hz. Peygamber'e gelmiştir (İbn Kayyım el-Cevziyye, 1988: 4/207; İbn Sa'd, 2015: 1/286; İbn Seyyidi'n-Nâs, 1414/1993: 2/254). Yapılan savaşlardan ağır darbeler alarak elçi gönderen kabilelerin başında Sakîf (Hevâzin) kabilesi gelir. Sakîfliler, Tâif kuşatması ve ardından Mâlik b. Avf'ın üzerlerine düzenlediği akınlardan sonra heyet göndermeye karar vermişler, gönderilen bu heyet Medine'de antlaşma imzalamış ve sonra Müslüman olmuştur. Kilâb kabilesi üzerine de birçok seriyyeler düzenlenmiş, özellikle Kurata Seriyyeleri ile kabile mensupları bir hayli yıpratılmış, nihayet 9/631 yılında Kilâb kabilesinden on üç kişilik bir heyet Medine'ye gelmiştir (İbn Hişâm, t.s., 4/270; İbn Sa'd, 2015: 1/287; Şâmî, 1414/1993: 6/342; Vâkıdî, 2014: 3/210; Küçükaşçı, 2002a: 25/567). Kinde kabilesinin temsilci göndermesinin nedenlerinden birisi de üzerlerine gönderilen seriyyelerdir (Küçükaşçı, 2002b: 37-38).

Resulullah, dört yüz kişilik bir kuvvetle Hâlid b. Velîd'i, 10/632 yılı Rebûlevvel veya Rebûlâhir ayında, Necrân'daki Benî Hâris b. Kâ'b üzerine göndermişti. Resulullah, Hâlid'e harbe başlamadan önce kabile üyelerini üç defa İslam'a çağırmasını emretmiş, olumlu cevap alamazsa o zaman savaşmasını emretmişti. Hâlid b. Velîd, Benî Hâris b. Kâ'b'ın yurtlarına varınca etrafa askerler göndererek Müslüman olmaları konusunda çağrılar yapmış ve nihayetinde kabile mensupları davete uyup Müslüman olmuşlardı. Hâlid b. Velîd, ne yapması gerektiğini Resulullah'a bir mektup ile sormuş, Hz. Peygamber de onların bir heyet ile kendisine gelmelerini emretmişti. Bundan sonra kabile üyelerinden oluşan bir heyet ile Hâlid b. Velîd Medine'ye dönmüş ve heyet üyeleri ile Hz. Peygamber görüşmüştü (Hamidullah, 1997: ksm. 79; İbn Hişâm, t.s., 2/593; İbn Sa'd, 2015: 1/325; Taberî, 1326: 3/156; Fayda, 1982: 39).

Has'am kabilesi mensuplarının Cahiliye Dönemi'nde taptıkları putlarının bulunduğu Beyt-i Has'am denilen Zü'l-halesa Tapınağı'nı yıkmak için Cerîr b. Abdullah el-Becelî gönderilmişti (bak. Barlak, 2022: 95-115). Yapılan mücadelelerden ve tapınağın yıkılmasından sonra başka çareleri kalmadığını anlayan Has'am'ın ileri gelenlerinden As'as b. Zahr ve Enes b. Müdrîk'in de aralarında bulunduğu bir heyet, Cerîr

b. Abdullah ile birlikte Medine'ye gelmişti. Medine'de Resulullah ile görüşen bu heyet ve mensupları İslamiyet'i kabul etmişlerdir (İbn Sa'd, 2015: 2/164; İbn Seyyidinnâs, 1414, 2/206; Algül, 1997: 281-282).

Diğer yandan Benî Suda kabilesinin itaat altına alınması için dört yüz kişilik bir birlik hazırlamıştı. O sırada Medine'de bulunan ve Sudâ'lara mensup olan Ziyâd b. Hâris es-Sudaî, bu seferin kendi memleketi üzerine yapılacağını öğrenir öğrenmez hızlıca Hz. Peygamber'e gelmiş ve askerlerin geri dönmesi için O'nu (sav) ikna etmişti. Bu olaydan on beş gün sonra, on beş kişilik bir heyet hâlinde Suda' temsilcileri Medine'ye geldi (İbn Sa'd, 2015: 1/313; İbn Seyyidi'n-Nâs, 1414/1993: 2/249-250).

2.3. İktisadi Nedenler

Yapılan gazve ve seriyyeler sonucunda iktisadî olarak yıpranan bazı kabileler başta olmak üzere, yeni kurulan ve güçlenen İslam Devleti ile ticari münasebet kurup iktisadî menfaat sağlamak isteyen birçok kabile de heyet göndermiştir. Bunlar mevcut durumdan mümkün olduğunca kurtulmak ya da az hasarla çıkmak ve bu durumu fırsata çevirerek değerlendirmek istemişlerdir.

Bilindiği üzere Arabistan yarımadasının büyük bölümü kuraktır ve buraya çöl iklimi hâkimdir. Bu nedenle kuraklık dönemlerinde büyük sıkıntıya düşen ve Medine'deki İslam Devleti'nden maddî yardım talep etmek isteyen, ayrıca Resulullah'ın peygamberliğini duyarak O'nun (sav) duasını almak ve memleketlerine yağmur duası yapmasını istemek için gelen heyetler de olmuştur. Örneğin, Fezâre heyeti, Resulullah'ın durumlarını sorması üzerine içine düştükleri kuraklık ve iktisadî sıkıntılardan bahsetmişler, Hz. Peygamber'den maddî ve manevî yardım talep etmişlerdi. Hatta ilgili bölümde de değindiğimiz üzere bunu isterlerken maksadını aşan cümleler kullanmışlar ve bizzat Resulullah tarafından uyarılmışlardı (İbn Sa'd, 2015: 1/284-285; Halebî, 1964: 3/267-268; İbn Kayyım el-Cevziyye, 1988: 3/55-56; İbn Seyyidi'n-Nâs, 1414/1993: 2/249-250; Kastallânî, t.s.: 1/320).

Bu konuda ilginç bir örnek ise Tağlib kabilesi heyeti ile ilgilidir. Şöyle ki Tağlib heyeti içindeki Müslümanların geliş amacı Hz. Peygamber'i tanıma ve tabiiyet iken Hristiyanlar, kendilerini tanıtmaya ve alınacak tedbirleri görüşme amacıyla gelmişlerdi (İbn Kesîr, 1995: 5/93; İbn Sa'd, 2015: 1/302).

2.4. Esir Takası

Hız. Peygamber döneminde yapılan gazve ve seriyyeler sonucunda birçok esir ve ganimet elde edilmiştir. Özellikle kabileler, verdikleri esirler konusunda hemen harekete geçip bu kişileri kurtarmak amacıyla heyetler göndermişlerdir. Örneğin, Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe'nin Temîm kabilesine düzenlemiş olduğu ve kabile ileri gelenlerinin de içinde bulunduğu bir grubu esir alması üzerine adı geçen kabile temsilcileri, bu kişileri kurtarmak için hemen harekete geçmiş ve Medine'ye bir heyet hâlinde gelmişlerdir (İbn Sa'd, 2015: 1/282). Hevâzin (Huneyn) Gazvesi'nden (8/630) sonra ele geçirilen esirlerini kurtarmak için gelen yaklaşık on dört kişilik Ebû Surâd başkanlığındaki Hevâzin heyeti de bu amaçla Medine'ye gelmiştir (İbn Hişâm, t.s., 4/131-133; Vâkıdî, 2014: 3/183-190; İbn Sa'd, 2015: 2/155-160). Yine Bedir Savaşı'ndan sonra Müslümanlar tarafından tutsak edilen üyelerinin fidyelerini ödemek ve esirlerini kurtarmak amacıyla birçok Kureyşli de Medine'ye akın etmiştir (İbn Hişâm, t.s.: 1/420; Hamidullah, 2007: 191; Sönmez, 2007: 63).

2.5. Dinî Çıkar

Yukarıda belirttiğimiz üzere peygamberliğin mahiyetini anlamayan ve bunun insanların şahsî tercihleri ile alakalı bir durum olarak gören bazı kişiler, henüz Resulullah'ın sağlığında harekete geçmişlerdir. Bu yönde hareket eden kişilerde temel amacın kabileleri üzerindeki nüfuzlarını artırmak, manevî bir yön ile hâkimiyetlerini pekiştirmek istemeleri olduğu görülmektedir. Bu şekilde hareket edenlerin ilk ve en önemlisi kuşkusuz Müseylimetü'l-Kezzâb'tır.

Hanîfe kabilesinden yalancı Müseylime, Resulullah ile peygamberlik konusunda pazarlık etmek ve kendisine pay almak amacıyla Hanîfe heyeti içerisinde Medine'ye gelmiştir (İbn Hişâm, t.s., 4/247;

Belâzurî, 2013: 103; Beyhakî, 1405: 5/332; Taberî, 1326: 3/167; Zehebî, 1974, 4/569; Zurkânî, 1417/1996: 4/22).

2.6. Davete İcabet

Bilindiği üzere Resulullah, Hudeybiye dönüşünde (7/628) çevre hükümdar ve yöneticilere İslam'a davet mektupları göndermişti. Söz konusu mektupları alan hükümdarlardan bazıları yapılan davete sessiz kalmamışlar, cevaplarını göndermiş oldukları elçi veya elçilik heyetleri ile Resulullah'a bildirmişlerdir.

Resulullah, 8/630 yılında Benî Rebîa'nın da bulunduğu Bahreyn'e mektup yazarak kendilerini İslam'a davet etmiştir. Davet mektubunu alan Abdilkays kabilesini temsil eden yirmi kişilik bir heyet Medine'ye geldi (İbn Sa'd, 2015: 1/301, 8/106). Bir diğer mektup da Uman meliklerinden Ceyfer ve Abd kardeşlere gönderilmişti (İbn Sa'd, 2015: 1/250; Belâzurî, 2013: 89). Mektubu alan Ceyfer, bu esnada kendisi ile görüşen Amr b. el-Âs'ın çalışmalarının da etkisi ile Müslüman olmayı kabul etmiş ve Medine'ye bir heyet göndermiştir (Belâzurî, 2013: 89; İbn Hişâm, t.s., 4/254; İbn Sa'd, 2015: 1/250; Taberî, 1326: 3/102). Ayrıca Himyer meliklerine gönderilen mektupların karşılığında da elçi olarak Mâlik b. Mürâre görevlendirilmişti (İbn Sa'd, 2015: 1/340, 6/272-273).

Necrânîlar ile ilk ilişkiler, Resulullah'ın kendilerine gönderdiği ve İslam'a girmek, cizye vermek veya savaşmak tercihlerinden birisini seçmeleri hakkındaki mektubu ile başlamıştır. Necrânîler gelenleri, aldıkları bu mektup ve içeriği hakkında ne yapacakları konusunda bir süre kararsız kalmışlar, kendi içlerinde ve birçok çevre köylerinin ileri gelenleri ile de istişare ettikten sonra Medine'ye bir heyet göndermişlerdi (İbn Kesîr, 1995: 5/148-149).

Eyle hükümdarı Yuhanna b. Ru'be, Hz. Peygamber'in mektubunu aldıktan sonra durumun ciddiyetini anlamış, Resulullah'ın Ükeydir b. Abdilmelik'e emannâme verdiğini ve onlara iyi davrandığını görünce Medine'ye gelmeye karar vermişti. Yanına Cerba', Ezruh, Şam ve Yemen halkından ayrıca Bahreyn'den de bazı kimseler katılmıştı (Vâkıdî, 2014: 3/269; İbn Sa'd, 2015: 1/267). İmparator Herakleios da almış olduğu İslam'a davet mektubu üzerine elçisini göndermiştir (Hamidullah, 1997: Bölüm 28/ a-b).

2.7. Casusluk ve Suikast

Elçilik görevi özünde bir casusluk görevi niteliğindedir ve elçi olarak gelen kişi aynı zamanda bir casus demektir. Zira devletini temsilen gelen kişi ya da kişiler, kendilerine verilen mesajı iletirken özellikle çevresindeki mekân, siyasî oluşumlar, ordu gibi durumlara dikkat edecekler, gözlemler yapacaklar ve döndükleri zaman bunu gerek yöneticilerine gerekse mensup oldukları toplumun üyelerine aktaracaklardır. Bu elçiliğin doğasında olan bir durumdur. Kendisine elçi olarak gönderilen kişinin peygamber gibi bir vasfa sahip olması, elçilerin ona daha fazla dikkat etmelerine neden olacak ve gördüklerini, başta kendisini gönderenler olmak üzere çevresindekilere titizlikle aktaracaktır. Medine'ye gelerek Hz. Peygamber ile görüşen elçiler her ne kadar bir elçi olarak görev yapsalar da aslında farkında olarak veya olmayarak ajanlık da yapmışlardır. Ayrıca bu kişiler memleketlerine döndükleri zaman İslam'a ve Hz. Peygamber'e ait haberleri taşımışlar aynı zamanda farkında olmadan İslam'ın tebliğciliğini de yapmışlardır.

İslam davetinin yaygınlaşması ve özellikle Hicret'in akabinde İslam Devleti'nin kurulması, başta Mekke/Kureyş kabilesi olmak üzere bütün Arap yarımadasındaki kabilelerin dikkatini çekmişti. Bu kabileler Hz. Peygamber'in hareketlerini gözlemlemeye başlamışlar ve durumdan haberdar olmak için çeşitli casuslar göndermişlerdir. Gazve ve seriyeler esnasında da casusluk faaliyetleri yapılmış, özellikle Mekke ile yapılan savaşlar esnasında bu tür istihbarî çalışmalar, gerek İslam cephesinde gerekse müşrik cephesinde yoğunlaşmıştır.

Örneğin Hudeybiye'de Müslümanlar üzerine gönderilen küçük birliklerin içinde casuslar da bulunuyordu. Süheyl b. Amr, Huvaytib b. Abdiluzza ve Mikrez b. Hafs isimli Kureyş casusları, esir alınan seksen kişilik birliğin içerisindeydi. Bu casuslar, sahabîlerin yapmış oldukları Rıdvan Bey'atı'na şahit olmuşlar, bu bey'atı yapan sahabîlerin savaş için hazırlanmaya başladıklarını görünce gözleri korkmuştu. Serbest bırakılmalarının ardından da hemen Mekke'ye dönüp durumu anlatmışlar, onlara acilen antlaşma

yolunun tutmalarını tavsiye etmişlerdi.(Vâkıdî, 2014: 2/257) Ayrıca Mekke'nin fethi öncesinde, Hudeybiye Antlaşması'nın yenilenmesi amacıyla Medine'ye gelen Ebû Süfyân da, Medine'nin durumu hakkında bilgi toplamıştı. Hatta niyetini anlayan Resulullah, Ebû Süfyân'ın bütün orduyu görmesini özellikle istemişti (İbn Hişâm, t.s., 4/46-49; İbn Sa'd, 2015: 2/136; Vâkıdî, 2014, 2/825; Belâzurî, 1417/1996: 1/356-357; Beyhakî, 1405: 5/44).

Resulullah, peygamberlik ile görevlendirildiği ve bunu insanlara açıkladığı ilk günden itibaren birçok kişi O'nun (sav) davetini kabul etmemiştir. Bu durum başlarda sadece kabul etmeme, inkâr ve alay etme şeklinde tezahür ederken bir süre sonra Resulullah'ı ikna için rüşvet teklif etmelere ve pazarlık etmelere kadar gitmiştir. Bu tekliflerden bazıları peygamberlikten vazgeçmesi karşılığında dünyalıklar teklif etme şeklinde olurken, bazıları da peygamberliğe kendilerini ortak etmeye yönelik talepler şeklinde ortaya çıkmıştır. Bunda da başarılı olamayanlar, daha da katılarak suikast düzenleyip Resulullah'ı öldürmeye çalışmışlardır. Bu durum Medine'ye gelen heyetlerde de görülmektedir.

Benî Âmir'den Âmir b. Tufeyl ile Erbed b. Rebîa da bu amaçla Medine'ye gelmişlerdi. Hz. Peygamber'e gelmeden önce bir suikast planı hazırlamışlar ve kendisi ile pazarlık yapmayı, istediklerini elde edemedikleri takdirde Resulullah'ı öldürmeyi planlamışlardı (Ebû Nuaym el-İsfahânî, 1406/1986: 1/207; Olayın ayrıntıları için bkz. İbn Hişâm, t.s.: 4/164; İbn Sa'd, 2015: 1/298; Taberî, 1326: 3/165; Şimşir, 2018: 50 vd.).

2.8. Diğer Nedenler

Yukarıda sayılan nedenler haricinde ayrıca put bakıcılığı yapıyorken yine Hz. Peygamber'in haberini alıp araştıran ve O'nun (sav) risâletine iman ettikten sonra görevli oldukları putları tahrip edip sonra Medine'ye gelenler de görülür. Örneğin, Cüheynelerden Amr b. Mürre el-Cühenî,(İbn Sa'd, 2015: I/320) Sa'du'l-Âşire kabilesinin Ferrâs isimli putun bakıcısı Abdullah b. Zübâb el-Enesî (İbnü'l-Esîr, t.s, 2/167; İbn Hacer, 2010: 2/133), Müzeynelerden Huzâb b. Abdi Nühm (İbnü'l-Kelbî, 1968: 42), Benî Süleymlere ait bir putun bakıcılığını yapan Râşid b. Abdürabbih (İbn Sa'd, 2015: 2/294-295; İbnü'l-Esîr, t.s, 5/448; Şâmî, 1414/1993: 6/291-292) bunlardandır. Bu kişiler, Hz. Peygamber'in haberini aldıktan sonra bakıcılığını yaptıkları putları kırarak Medine'ye gelmişler ve biat ettikten sonra kendi kabilelerinin elçilik vazifelerini de üstlenmişlerdi.(İbnü'l-Esîr, t.s, 4/448; İbn Hacer, 2010: 2/46; İbnü'l-Kelbî, 1968: 42)

Kureyş kabilesinin durumu özeldir. Zira onların göndermiş olduğu elçilerin geliş amaçları o zamanki gelişmelerin seyrine göre değişmiştir. Çünkü Mekke müşriklerinin İslam'ın ilk dönemlerinde gönderdikleri elçiler, Resulullah'ı davetinden vazgeçirmek ve baskı kurmak iken Hicret'ten sonra siyasî bir karaktere bürünmüştür. Örneğin Bedir Harbi'nden sonra esirlerini kurtarmak, Hudeybiye'de Mekke'ye girmelerini önlemek ve bir antlaşma zemini sağlamak, nihayet Mekke'nin fethi öncesinde de Hudeybiye Antlaşması'nın yürürlüğünün devamını sağlamak için elçiler göndermişlerdir.

Sonuç

Asr-ı Saâdet Dönemi'ni, dolayısıyla Hz. Peygamber'in oluşturmuş olduğu İslamî düzeni ve bu düzene bağlı olarak kurulan İslam Devleti'ni daha iyi anlayabilmek için Hz. Peygamber'in diplomatik faaliyetlerinin bütün yönleriyle ortaya konulması gerekmektedir. Hz. Peygamber'e Mekke Döneminde Kureyş dışındaki kabilelerin bakış açılarını görmek, Hicret'in akabinde ise İslam Devleti'nin temel yapı taşlarından olan İslam diplomasisini belirleyen unsurları ortaya koyabilmek için Hz. Peygamber'in heyetler/elçiler ile olan münasebetlerinin iyi bilinmesi gereklidir.

İslamiyet öncesinde Araplar yapmış oldukları ticarî faaliyetler sayesinde yoğun diplomatik münasebetlere girişmişler, böylelikle uluslararası ilişkilerde de belli bir tarihî birikime sahip olmuşlar ve bunu kendilerinden sonra gelen nesillere zengin bir diplomatik gelenek olarak aktarmışlardır. Cahiliye Arap toplumunda kabileler ve devletler diğer kabile ve devletler ile diplomatik ilişkiler kurmak amacıyla elçiler göndermişlerdir. Kendilerine gelen elçileri de kabul eden, onlarla antlaşmalar yapan bu topluluklar, karşılıklı ilişkiler neticesinde diplomatik bir birikime sahip olmuşlardır. Bu diplomatik münasebetler

esnasında elçi gönderilen devlet başkanlarına hediyeler sunmak, gelen elçileri nezaket kuralları içinde ağırlamak, onlara ikramlarda bulunmak, memleketlerine dönerlerken elçilere hediyeler takdim etmek gibi birtakım diplomatik teamüller mevcuttur. Bütün bu diplomatik teamüllere yabancı olmayan Resulullah da, özellikle gelen elçilere ve heyetlere bu minval üzere muamelede bulunmuştur.

Resulullah, risâletinin ilk dönemlerinden itibaren değişik kabile ve milletlerden insanlar ile görüşmeye başlamış ve Medine'ye Hicret'in akabinde İslam Devleti'nin temellerini atması ile bu görüşmeler sistematik hâle gelmiştir. Hz. Peygamber, Mekke Dönemi'nde diplomatik temsilci olduğu tartışmalı olmakla birlikte üç heyet ile diplomatik görüşmeler yapmıştır. Medine Dönemi'nde ise yirmi biri Senetü'l-Vüfûd'dan önce ve elli sekizi Senetü'l-Vüfûd'da olmak üzere toplam yetmiş dokuz temsilcilik heyeti ile görüşmüştür. Bireysel görüşmeler sayılmazsa Mekke ve Medine Dönemi'nde kavmini temsilen gelen heyetlerle seksen iki ayrı başlıkta görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ayrıca aynı milletten farklı zamanlarda, ayrı ayrı grupların geldiği de düşünülürse Resulullah heyetler ile yüzün üzerinde görüşme gerçekleştirmiştir. Bütün bu görüşmelerde İslam diplomasi geleneğinin temelleri atılmış, İslam milletler hukuku oluşturulmuştur.

Mekkelilerin İslam Devleti'ni tanıma anlamına gelen Hudeybiye Antlaşması'nı imzalaması ve akabinde gelişen olaylar Mekke'nin fethi ile sonuçlanmış, bu sonucu bekleyen kabileler birbirleri ile yarışarcasına Medine'ye koşmuşlardır. Senetü'l-Vüfûd (9/630–631) olarak İslam tarihinde isimlendirilen bu yılda, bütün Arabistan çevresinden birçok kabile Medine'ye gelmiş ve bunlardan birçoğu İslam'a girmeyi tercih etmiş, aralarından az bir kısmı ise tabiiyet antlaşması imzalamakla yetinmişlerdir. Bu heyetlerden büyük kısmı İslam Devleti'ni tanıma, Müslüman olma, tabiiyet bildirme, antlaşma yapma ve siyasî münasebet kurmak gibi amaçlarla gelirken aralarında suikast düzenlemek, ekonomik menfaat koparmak, seriyyeler sonucunda İslam Devleti'nin eline geçen esirlerini kurtarmak gibi nedenlerle gelenler de olmuştur. Yine rivayetlerden anlaşıldığına göre kurak bir yıl olan Hicri 9. yılda, kuraklık ve kıtlık nedeniyle yıpranan kabileler, maddî ve manevî yardım talep etmek amaçlı heyet göndermişlerdir.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel. (1969). *Müsned* (C. 1-6). Matbaat'u İslamî.
- Algül, H. (1996). Ficâr. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 13, s. 52). TDV Yayınları.
- Algül, H. (1997). Has'am (Benî Has'am). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 16, ss. 281-282). TDV Yayınları.
- Algül, H. (2006). Mürre Seriyyesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 32, s. 52). TDV Yayınları.
- Barlak, Y. (2022). Cerîr b. Abdullah el-Becelî: Kabilesi, Hz. Peygamber İle İlişkileri ve İrtidâd Olaylarındaki Rolü. *Dergiabant*, 10 (1), 95-115. <https://doi.org/10.33931/dergiabant.1069717>.
- Belâzurî. (ö. 279/892-93). (1417/1996). *Ensâbu'l-eşrâf* (C. 1-13). Dâru'l-Fikr.
- Belâzurî. (ö. 279/892-93). (2013). *Fütûhu'l-büldân (Ülkelerin Fetihleri)* (M. Fayda, Çev.). Siyer Yayınları.
- Beyhakî. (1405). *Delâ'ilü'n-nübüvve* (C. 1-7). Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Bolelli, N. (1997). Hadramî b. Âmir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 15, ss. 64-65). TDV Yayınları.
- Brockelmann, C. (1964). *İslam Ulusları ve Devletleri Tarihi* (N. Çağatay, Çev.). Türk Tarih Kurumu.
- Buhârî. (1422/2001). *El-Câmi'u's-sahîh* (2. bs, C. 1-8). Dâru Tavki'n-Necât.
- Demircan, A. (2015). *Cahiliye Arapları*. Beyan Yayınları.
- Diyârbekrî. (ö. 990/1582). (t.y.). *Târihu'l-hamîs fi ahvâli enfesi'n-nefis* (C. 1-2). Dâru Şâdir.
- Ebû Dâvûd. (ö. 275/889). (t.y.). *Sünenü Ebî Dâvûd* (C. 1-4). el-Mektebetü'l-'Aşriyye.
- Ebû Nuaym el-İsfahânî. (ö. 430/1038). (1406/1986). *Delâ'ilü'n-nübüvve* (C. 1-2). Dâru'n-Nefâ'is.
- Ezrakî. (ö. 250/864 [?]). (1403/1983). *Ahbâru Mekke ve mâ câe fihâ mine'l-âsâr* (C. 1-2). Dâru'l-Endelus.
- Fayda, M. (1982). *İslamiyet'in Güney Arabistan'a Yayılışı*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Fayda, M. (2009). Seyf b. Zûyezen. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 37, ss. 29-30). TDV Yayınları.

- Fetlavi, S. H. (2014). *H. Muhammed'in Diploması Anlayışı, Nebi Muhammed'in Diploması ve Uluslar Arası Çağdaş Hukukla Mukayesesi* (M. Işık, Çev.). Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Halebî. (ö. 1044/1635). (1964). *Es-Sîretü'l-halebiyye (İnsânü'l-'uyûn fi Sîreti'l-emîni'l-me'mûn)* (C. 1-3). y.y.
- Hamidullah, M. (1997). *el-Vesaiku's-siyasîyye "Hz. Peygamber Döneminin Siyasî-İdari Belgeleri"* (V. Akyüz, Çev.). Kitabevi.
- Hamidullah, M. (2007). *İslam'da Devlet İdaresi* (H. Aktaş, Çev.). Beyan Yayınları.
- Hamidullah, M. (2011). *İslam Peygamberi* (M. Yazgan, Çev.). Beyan Yayıncılık.
- Hüner, T. (1995). *Eski ve Yeni Diploması*. Ümit Yayınevi.
- İbn Abdülber en-Nemerî. (ö. 463/1071). (1413/1992). *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-ashâb* (C. 1-4). Dâru'l-Cîl.
- İbn Abdürabbih. (ö. 328/940). (1404). *El-İkdü'l-ferîd* (C. 1-8). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbn Hacer. (ö. 852/1449). (2010). *el-İsâbe fi Temyîzi's-Sahâbe (Sahabe-i Kiram Ansiklopedisi)* (N. Erdoğan, Çev.; C. 1-5). İz Yayıncılık.
- İbn Hişâm (ö. 218/833). (t.s.). *es-Sîretü'n-nebeviyye* (C. 1-2). y.y.
- İbn İshâk. (2012). *Sîretü İbn İshâk* (M. Yassıkaya, Çev.). Düşün Yayıncılık.
- İbn Kayyım el-Cevziyye (ö. 751/1350). (1988). *Zâdü'l-me'âd* (Ş. Özen, Çev.; C. 1-6). İklim Yayınları.
- İbn Kesîr (ö. 774/1373). (1995). *El-Bidâye Ve'n-Nihâye* (M. Keskin, Çev.; C. 1-15). Çağrı Yayınları.
- İbn Sa'd, (ö. 230/845). (2015). *Kitâbu't-tabakâti'l-kebir* (A. Demircan, Çev.; 2. bs, C. 1-11). Siyer Yayınları.
- İbn Seyyidi'n-Nâs. (ö. 734/1334). (1414/1993). *'Uyûnu'l-Eser fi funûni'l-meğâzi ve's-şemâil ve's-siyer* (C. 1-2). Dâru'l-Kalem.
- İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233). (t.s.). *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe* (C. 1-5). y.y.
- İbnü'l-Kelbî (ö. 204/819 [?]). (1968). *Kitâbu'l-esnâm* (B. Düşüngen, Çev.). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Kapar, M. A. (2017). *Heyetler Hz. Peygamber Dönemi Diploması*. Endülüs.
- Kastallânî (ö. 923/1517). (t.s.). *el-Mevâhibü'l-ledünniyye* (C. 1-3). Mektebetü't-Tevfikîyye.
- Küçükaşçı, M. S. (2002a). Kilâb b. Rebîa (Benî Kilâb b. Rebîa). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 25, ss. 567-568). TDV Yayınları.
- Küçükaşçı, M. S. (2002b). Kinde (Benî Kinde). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 26, ss. 37-38). TDV Yayınları.
- Mes'ûdî (ö. 345/956). (1408). *Mürücü'z-zeheb ve me'âdinü'l-cevher* (C. 1-4). Dâru'l-Hicre.
- Müslim (ö. 261/875). (1374-75/1955-56). *el-Câmi'u's-sahîh*. y.y.
- Nicolson, H. G. (1954). *The Evolution of diplomatic method, by Harold Nicolson*. Constable.
- Nuveyrî (ö. 733/1333). (1423). *Nihâyetü'l-ereb fi funûni'l-edeb* (C. 1-33). Dâru'l-Kütüb ve'l-Vessâiku'l-İlmiyye.
- Sarıçam, İ. (1999). İslam'ın Doğuşunun Tarihi Şartları 9. *İslam ve Demokrasi Sempozyumu*.
- Serahsî (ö. 483/1090 [?]). (1414/1993). *el-Mebsût* (C. 1-30). Dâru'l-Ma'rife.
- Sönmez, A. (2007). *Rasulullah'ın Diplomatik Münasebetleri*. İnkılab Yayınları.
- Şâmî (ö. 942/1536). (1414/1993). *Subulu'l-hüdâ ve'r-reşâd fi Sîreti hayri'l-ibâd* (C. 1-12). Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye.
- Şimşir, M. (2011). *İlk Dönem İslam Tarihinde Haberleşme Yöntemleri-Başlangıcından Râşid Halifeler Dönemi Sonuna Kadar*. Hüner Yayıncılık.
- Şimşir, M. (2018). *H. Peygamber Döneminde Suikastler*, Kitap Dünyası. Yayınları.
- Şulul, K. (2016). Ficâr Savaşları'na Dair Bir Tetkik. *Hadis ve Siyer Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 111-132.
- Taberî (ö. 310/923). (1326). *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk-târîhu't Taberî* (Thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm, Ed.; C. 1-10). Daru'l-Me'ârif.
- Tirmizî (Yezîd). (ö. 279/892). (t.y.). *Sünenü't-Tirmizî*. Mektebetü'l-Meârif.
- Tuncer, H. (1984). Tarihte ve Günümüzde Ad Hoc Diploması. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 4(1), 50-57.
- Uğur, M. (1991). Amr b. Sâlim. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 3, s. 91). TDV Yayınları.

- Vâkıdî (ö. 207/823). (2014). *Kitâbu'l-meğâzî (Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Savaşları)* (M. K. Yılmaz, Çev.; C. 1-3). İlk Harf Yayınevi.
- Yardım, A. (1994). Dımâm b. Sa'lebe. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C. 9, s. 273). TDV Yayınları.
- Yekeler, M. (2014). *Cahiliye Döneminden Hz. Peygamber Dönemi Sonuna Kadar Temîm Kabilesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Zehebî (ö. 748/1348). (1974). *Târîhu'l-İslam megâzî vefâyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lam, el-megâzî, (Târîhu'l-İslam megâzî)* (H. Ülkü, Çev.). Cantaş Yayınları.
- Zurkânî (ö. 1099/1688). (1417/1996). *Şerhuz-Zürkânî alâ'l-mevâhibi'l-ledünniye bi'l-menhi'l-Muhammediyye* (C. 1-12). Dâru'l-kütübi'l-İlmiyye.